KOMISIJA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Bruselj, 15.12.2008
COM(2008)862 konč.

SPOROČILO KOMISIJE SVETU, EVROPSKEMU PARLAMENTU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Na poti k skladni strategiji za evropski program raziskav v kmetijstvu

{SEC(2008)3041}

SPOROČILO KOMISIJE SVETU, EVROPSKEMU PARLAMENTU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Na poti k skladni strategiji za evropski program raziskav v kmetijstvu

KAZALO

1. Novi okvir za raziskave v kmetijstvu v Evropi 4

1.1. Pravna podlaga za ukrepe na ravni EU 4

1.2. Novi izzivi za evropsko kmetijstvo 4

1.3. Potreba po ukrepih na ravni EU v zvezi s prenovljenim programom raziskav v kmetijstvu 5

2. Vodilna vloga Stalnega odbora za raziskave v kmetijstvu 6

2.1. Posodobljena naloga 6

2.2. Na poti k skupnim programom raziskav 7

2.3. Proces napovedovanja 8

2.4. Kartiranje zmogljivosti v EU 9

3. Ključni ukrepi za doseganje skladnega evropskega programa raziskav v kmetijstvu 10

3.1. Na poti k trajnostnejšemu kmetijstvu na svetovni ravni 10

3.2. Nova prednostna področja za prihodnji program raziskav v kmetijstvu 10

3.3. Povečanje proizvodnje in izmenjava znanja na področju kmetijstva v Evropi 12

3.4. Konsolidacija skupnega načrtovanja raziskovalnih programov za boljše upravljanje evropskega agroživilskega sistema 12

3.5. Razvoj mehanizmov za spremljanje napovedi 13

3.6. Odgovornosti Evrope v globaliziranem svetu 13

1. NOVI OKVIR ZA RAZISKAVE V KMETIJSTVU V EVROPI

1.1. Pravna podlaga za ukrepe na ravni EU

Člen 11 Uredbe (EGS) št. 1728/74 Sveta z dne 27. junija 1974 določa, da „*Komisija pripravi redno poročilo Evropskemu parlamentu in Svetu o koordinaciji kmetijskih raziskav*“. Cilj tega poročila je zagotoviti celovito sliko razvoja kmetijskih raziskav v Skupnosti in opredeliti strateške ukrepe, ki so „*zaželeni v kmetijskih raziskavah v državah članicah in v koordinaciji tega razvoja na ravni Skupnosti glede na cilje skupne kmetijske politike*“.

S členom 7 navedene uredbe se ustanovi Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu (SCAR), ki ga sestavljajo predstavniki držav članic, katerih naloga je, da državam članicam in Komisiji svetuje glede usklajevanja raziskav v kmetijstvu v Evropi.

To sporočilo in priloženi delovni dokument služb Komisije temeljita na rezultatih različnih pobud Stalnega odbora za raziskave v kmetijstvu v zadnjih štirih letih za določitev trendov in potreb v tem sektorju. Temeljita tudi na rezultatih projekta „EU-AGRI-MAPPING“, ki ga je financirala Evropska komisija ter v okviru katerega so se analizirale raziskave v kmetijstvu in na področju hrane v Evropi[1].

1.2. Novi izzivi za evropsko kmetijstvo

Demografska slika na podeželju v EU se spreminja. Število kmetov se zmanjšuje, obseg zemljišč, ki so na voljo, pa ostaja isti. Starost delovne sile v kmetijstvu se povečuje, raznolikost dejavnosti izven področja proizvodnje pa je premajhna. Kljub temu je kmetijstvo z družbeno-ekonomskega in okoljskega stališča še vedno pomembno. Agroživilski sektor je še vedno zelo pomemben kar zadeva zaposlovanje in blaginjo (900 milijard EUR prometa, 20 milijonov zaposlenih), kmetijstvo pa je še vedno ključni mehanizem za uporabo zemljišča in igra osrednjo vlogo v družbeni strukturi podeželja.

Zaradi uporabe sodobnih kmetijskih praks, zlasti v EU-12, bi se lahko zaradi povečevanja velikosti kmetij povečala nezaposlenost. Raziskave morajo upoštevati družbeno-ekonomske izzive, ki nastajajo zaradi tega.

Proces reforme skupne kmetijske politike (SKP) še naprej spodbuja spremembe v kmetijstvu. Od prve večje reforme leta 1992 se je kmetijstvo v EU prisiljeno soočati z izzivom, kako povečati svojo konkurenčnost, ne da bi pri tem zanemarilo potencialne negativne učinke sodobnih proizvodnih metod na okolje. Kmetijstvo mora tudi upoštevati vedno večjo zaskrbljenost in osveščenost potrošnikov glede varnosti, kakovosti in cenovne dostopnosti hrane, v zadnjem času pa tudi naraščajoče povpraševanje po zdravi prehrani.

Medtem ko je dostopnost hrane po sprejemljivih cenah še vedno ključnega pomena, pa se je z reformami v okviru Agende 2000 uvedla povezava s trajnostnim razvojem. Z reformnim paketom iz leta 2003 se je prekinila povezava med javno podporo in proizvodnjo ter uvedlo načelo navzkrižne skladnosti z zakonodajo EU glede kmetijskih proizvodnih metod. Tako se je tržna usmerjenost uskladila z okoljskimi in drugimi proizvodnimi standardi, ki predstavljajo ključne dejavnike za trajnost kmetijskega sektorja EU v prihodnosti.

[1] www.agrifoodresearch.net/library.

Poleg tega je drugi steber SKP okvir politike EU preusmeril k razvoju podeželja. S tem so se odprle nove možnosti za usmeritev podpore k posebnim prednostnim nalogam družbenega pomena, kot sta varstvo okolja in spodbujanje kakovosti življenja na podeželju, pa tudi k vrsti „nematerialnih“ kmetijskih proizvodov, kot so dostop do narave, rekreacija, ohranjanje okolja, privlačnost podeželja, dediščina in turizem.

Med tem procesom reforme sta se prehrambeni in kmetijski sektor v EU spremenila tudi zaradi zunanjih globalnih dejavnikov. Povpraševanje po hrani se je povečalo zaradi povečanja števila svetovnega prebivalstva, večjih prizadevanj za zmanjšanje podhranjenosti ter povečanja porabe hrane živalskega izvora zaradi naraščajoče blaginje v tretjih državah ter večjega mednarodnega trgovanja. EU je največja svetovna uvoznica in izvoznica kmetijskih proizvodov in daleč največji trg za države v razvoju.

Poleg tega se bo kmetijstvo v EU v prihodnje soočalo z mnogimi novimi izzivi, na primer nadaljnjo globalizacijo, zmanjšanjem energetskih zalog, podnebnimi spremembami, netrajnostno porabo naravnih virov ter nedavnimi podražitvami hrane[2].

1.3. Potreba po ukrepih na ravni EU v zvezi s prenovljenim programom raziskav v kmetijstvu

Na splošno se priznava[3], da je v Evropi potreben močan sektor raziskav v kmetijstvu, da bi lahko reševali te izzive. Raziskave v kmetijstvu morajo zagotoviti znanje, ki je potrebno za temeljito poznavanje razvoja podeželja ter spodbud in ovir za trajnost, zagotoviti pa morajo tudi nove tehnologije in inovacije, potrebne za razvoj kmetijskega sektorja.

Znanstvena podpora politiki, ki se opira na rezultate in strokovno znanje, ki izhaja iz raziskovalne skupnosti, ima vedno bolj pomembno vlogo pri opredeljevanju ekonomskih, okoljskih in družbenih posledic kakršnega koli poseganja s strani politike. To je skladno z zavezo Komisije za „boljšo pravno ureditev“ in zlasti za zagotavljanje visoko kakovostnih ocen učinka.

Vendar ostajajo raziskovalna prizadevanja v odgovor na te družbene zahteve in kljub temu, da raziskave v kmetijstvu v Evropi vključujejo široko paleto disciplin in zainteresiranih strani, razdrobljena in neusklajena; naložbe in kritična masa so premajhne. V številnih primerih nima nobena država članica vseh potrebnih virov in zmogljivosti niti za nujne raziskave in razvoj politike.

Evropa zlasti znotraj okvirnega programa EU razpolaga z več mehanizmi za spodbujanje vseevropskega sodelovanja med raziskovalci. V skladu s tem je vedno večje sodelovanje med nacionalnimi raziskovalnimi programi, zlasti kar zadeva financiranje na državni ravni, temeljna prednostna naloga pri ustvarjanju Evropskega raziskovalnega prostora (ERP). Zato shema ERA-NET[4] zagotavlja finančna sredstva za mreženje nacionalnih programov, ministrstev ali agencij za financiranje na vseh znanstvenih področjih.

---

[2] „Krepitev raziskav v kmetijstvu ter ustvarjanje s tem povezanega znanja“ je eden od ukrepov, obravnavanih v sporočilu Komisije COM(2008) 321 konč. „Reševanje vprašanja naraščajočih cen hrane – Smernice za ukrepanje EU“.

[3] Reference: napovedi Stalnega odbora za raziskave v kmetijstvu, Poročilo o svetovnem razvoju 2008, medvladni forum o podnebnih spremembah (poročila IPCC), Ocena ekosistemov za tisočletje.

[4] Člen 169 Pogodbe ES Skupnosti omogoča, da sodeluje pri raziskovalnih programih, ki jih skupaj izvaja več držav članic, in je namenjen temam, ki so zelo vidne in pomembne s političnega stališča.

Čeprav se je izvajalo več programov ERA-NET, pomembnih za področje raziskav v kmetijstvu, se je Svet EU strinjal (novembra 2004), da bi bil za sodelovanje na tem področju koristen bolj strukturiran pristop in da mora Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu nadalje raziskati to vprašanje.

V tem oziru nedavno razviti koncept skupnega načrtovanja programov[5] presega shemo ERA-NET in spodbuja k neposrednemu sodelovanju med programi držav članic pri opredelitvi skupnih vizij, strateških raziskovalnih programov in združevanju sredstev za skupno reševanje posebnih vprašanj. K reševanju večjih družbenih problemov v Evropi, ki so na primer povezani s podnebnimi spremembami, energetsko krizo ali zalogami hrane, bi pripomogla zlasti kritična masa javnih raziskovalnih prizadevanj, kot je opredeljeno v sklepih neuradnega zasedanja Sveta za konkurenčnost 17. in 18. julija 2008 v Versaillesu.

Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu je bil naveden kot dober primer morebitne mrežne strukture v katerem koli novem procesu skupnega načrtovanja programov.

2. VODILNA VLOGA STALNEGA ODBORA ZA RAZISKAVE V KMETIJSTVU

2.1. Posodobljena naloga

Po več letih nedejavnosti je Svet EU Stalnemu odboru za raziskave v kmetijstvu leta 2005 posodobil nalogo, tako da ima pomembno vlogo pri usklajevanju raziskav v kmetijstvu v Evropi. Novi Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu sestavlja 27 držav članic EU, predstavniki držav kandidatk in pridruženih držav pa imajo status opazovalcev.

Deluje v skladu s širšo in sodobnejšo opredelitvijo pojma „raziskave v kmetijstvu“, pri čemer poskuša preseči ozke meje raziskav v zvezi s proizvodnjo in vključuje tako imenovani koncept „od vil do vilic“, s poudarkom na raziskavah za trajnostno kmetijstvo in z vključevanjem uporab, ki se ne navezujejo na hrano, biotske raznovrstnosti, gozdarstva in razvoja podeželja. S celostnim pristopom bo Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu obravnaval glavna vprašanja v okviru koncepta na znanju temelječega evropskega bio-gospodarstva[6]. Sem spadajo zdravje in dobrobit živali, zoonoze, vprašanja v zvezi s potrošniki in zdravjem, ki se nanašajo na kakovost, varnost[7] in zanesljivost proizvodnje hrane ter oskrbe z njo, vprašanja zaupanja potrošnikov in ravnanja potrošnikov v zvezi s hrano, prehrano, prodajo na drobno in trgi, saj ta vplivajo na raziskave v agroživilskem sektorju, ter vprašanja v zvezi z razvojem netradicionalnih in neprehrambenih področij kmetijske dejavnosti.

Poleg tega je Svet kmetijskih ministrov na neuradnem zasedanju (Krems, 28. do 30. maj 2006)[8] priporočil, da „Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu v okviru Lizbonske strategije države članice EU povabi, da v svoje razprave vključijo vprašanja svetovalnih storitev, izobraževanja, usposabljanja in inovacij“, v skladu z zahtevo, da se zagotovi skladnost učinkovite uporabe rezultatov raziskav s potrebami spreminjajoče se SKP.

---

5 „K skupnemu načrtovanju programov za raziskave“, COM(2008) 468 konč., 15.7.2008.

6 Raziskave na področju ribištva niso vključene, ker ima ta sektor vzpostavljene lastne usklajevalne mehanizme na evropski in mednarodni ravni.

7 Ob celovitem upoštevanju nalog drugih teles, na primer Evropske agencije za živilske standarde in njenih odborov.

8 Sklepi predsedstva, 16. junij 2006.

V povezavi s tem je Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu na številnih področjih sprejel ukrepe za usklajevanje, da bi pomembno prispeval k vsem raziskovalnim področjem na znanju temelječega evropskega bio-gospodarstva in da bi vzpostavil evropski raziskovalni prostor za kmetijstvo.

2.2. Na poti k skupnim programom raziskav

Na podlagi raziskave o usklajevanju raziskav v kmetijstvu na evropski ravni, izvedene v času predsedovanja Nizozemske leta 2004[9], je Stalni odbor za raziskave kmetijstva sprejel strukturiran pristop k določanju prednostnih raziskovalnih področij za nadaljnje sodelovanje. V ta namen je bilo ustanovljenih več delovnih skupin za sodelovanje med državami članicami in pridruženimi državami.

Delovne skupine za sodelovanje so prožnejši in manj formalen alternativni mehanizem shemi ERA-NET, imajo pa isti cilj; spodbujati in v končni fazi povečati sodelovanje na področju raziskav med financerji in upravljavci programov na ključnih raziskovalnih področjih. Od leta 2005 so evropske države ustanovile 14 delovnih skupin, ki prostovoljno in v spremenljivi sestavi sodelujejo pri opredeljevanju, razvoju in izvajanju skupnih programov raziskav na podlagi skupne vizije, kako se spopadati z glavnimi izzivi na področju raziskav v kmetijstvu.

Delovne skupine delujejo na podoben način kot programi ERA-NET, saj sledijo načelu postopnosti, pri čemer se osredotočajo na izmenjavo informacij v zgodnjih fazah, določajo vrzeli pri raziskavah in prednostna področja za sodelovanje ter po potrebi uvajajo skupne dejavnosti in/ali izdajajo pozive k skupnim raziskavam.

---

[9] „Na poti k sodelovanju med financerji in upravljavci programov na področju kmetijstva, hrane, razvoja podeželja in ribištva v Evropski uniji“ – poročilo za nizozemsko ministrstvo za kmetijstvo, naravo in kakovost hrane.

Pot za sodelovanje v shemi ERA-NET v okviru sedmega okvirnega programa sta utrla prav dinamika in zavezanost več delovnih skupin za sodelovanje, pri čemer je pet od teh delovnih skupin izrazilo svoj namen, da predložijo svoje predloge v okviru prvega razpisa za zbiranje predlogov (kot je prikazano v spodnji tabeli).

Naziv delovne skupine	Koordinator	Države SCAR
IKT in robotika ter agroživilska industrija => PREDLOG ERA-NET PROPOSAL „ICT-AGRI“	Danska	11
Obnovljive surovine in njihova uporaba v neživilski industriji	Nemčija	18
Trajnostna vzreja rejnih živali na travniščih	Irska	21
Vprašanja v zvezi z sredozemskim kmetijstvom => PROGRAM ERA-NET „ARIMNet“	Italija/Francija	13
Kmetijstvo in trajnostni razvoj => PREDLOG ERA-NET „RURAGRI“	Francija	11
Zdravje živali => PROGRAM ERA-NET „EMIDA“ Zdravje živali se je najprej obravnavalo v okviru delovne skupine	Združeno kraljestvo	21
Napredne tehnologije za nadzor klime v toplih gredah in objektih za nastanitev rejnih živali	Izrael	14
Prilagoditev človeške prehrane okoljski evoluciji	Francija	10
Ekologija ekosistemov in trajnostno upravljanje z naravnimi viri	Francija	8
Razvoj trajnostnega kmetijstva na območju Baltskega morja	Poljska	8
Skupen program raziskav za podeželsko politiko EU => PREDLOG ERA-NET „RURAGRI“	Švedska/Nizozemska	7
Podnebne spremembe in kmetijstvo	Španija	22
Kmetijstvo in energija	Nemčija	21
Skupne infrastrukture na področju kmetijskih raziskav	Francija	15

2.3. Proces napovedovanja

Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu je pričel proces napovedovanja, da bi določili možne scenarije za evropsko kmetijstvo v naslednjih 20 letih, na katerih bi temeljilo določanje srednjeročnih in dolgoročnih prednostnih nalog raziskav, povezanih s kmetijstvom v Evropi. Ta proces je močno podprl Svet kmetijskih ministrov na neuradnem zasedanju (Krems, 28. do 30. maj 2006).

V skladu s tem je Evropska komisija ustanovila skupino strokovnjakov za napovedi (Foresight Expert Group; FEG), katere naloga obsega zbiranje in analiziranje prognostičnih informacij, ki so na voljo v nacionalnih, regionalnih in mednarodnih študijah v zvezi z

osmimi glavnimi dejavniki[10], uporabo teh informacij za opredelitev prihodnjih scenarijev[11] ter pripravo prvotne ocene posledic evropskega kmetijstva za zahteve glede raziskav in razvoja.

Poročila FEG so se posredovala ustreznim zainteresiranim stranem, o njih pa se je skupaj z drugimi postopki napovedovanja razpravljalo na delavnici „*Določanje dolgoročnih prednostnih nalog na področju raziskav v kmetijstvu v Evropi*“, ki je potekala v Stockholmu 29.–30. marca 2007 in na kateri so sodelovali pomembni strokovnjaki in zainteresirane strani, da bi proučili raziskovalne potrebe, ki izhajajo iz analize napovedi.

Na podlagi izraženih mnenj in sklepnih ugotovitev delavnice, skupaj s poročili FEG in nadaljnjimi posvetovanji zainteresiranih strani, je bila pripravljena večja mednarodna konferenca „*Na poti k prihodnjim izzivom raziskav v kmetijstvu v Evropi*“ *(26. do 27. junij 2007)*[12]. To je pomenilo velik uspeh pri vzpostavljanju platforme za razpravo o napovedih v zvezi z dolgoročnimi potrebami na področju raziskav v kmetijstvu v Evropi.

Sklepne ugotovitve konference o morebitnih ukrepih za skladen evropski program raziskav v kmetijstvu so se v veliki meri upoštevale tudi pri pripravi tega sporočila (poglavje 3).

2.4. Kartiranje zmogljivosti v EU

Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu sodeluje tudi pri kartiranju zmogljivosti za raziskave v kmetijstvu v EU prek projekta „EU-AGRI-MAPPING“, ki ga financira Evropska komisija. V okviru tega projekta se je analiziral status raziskav v kmetijstvu in na področju hrane v Evropi, opredelili pa so se tudi trendi in potrebe na tem področju. Projekt je z zagotovitvijo ključnih kazalnikov/statističnih podatkov o organizaciji raziskav v kmetijstvu na državni ravni in splošne slike glede razvoja raziskav v kmetijstvu v EU prispeval k oceni, kakšna morata biti razvoj raziskav v kmetijstvu v državah članicah/pridruženih državah ter razvoj mehanizmov, potrebnih za boljše usklajevanje na ravni EU.

V okviru strateških razprav Stalnega odbora za raziskave v kmetijstvu je vprašanje raziskovalnih infrastruktur veljalo za prednostno nalogo. Leta 2005 je Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu Evropskemu strateškemu forumu za raziskovalne infrastrukture (ESFRI) poslal sporočilo o vprašanju zelo velikih infrastruktur, pomembnih za kmetijstvo[13]. Na ta način je poskusil zagotoviti večjo pozornost infrastrukturam za raziskave v kmetijstvu v razpravah ESFRI ter navesti primere[14] velikih raziskovalnih zmogljivosti, ki bi bile lahko potrebne na tem področju.

Poleg velikih raziskovalnih infrastruktur je Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu poudaril veliko potrebo po mreženju in učinkovitem upravljanju razdrobljenih zmogljivosti in središč strokovnega znanja. V zvezi s tem se pripravlja nova delovna skupina za sodelovanje na področju skupnih zmogljivosti za evropske raziskave v agroživilskem sektorju, da bi

---

10 Podnebne spremembe, okolje, gospodarstvo in trgovina, energetika, družbene spremembe, znanost in tehnologija, podeželsko gospodarstvo in zdravje.

11 Ekstremni scenariji: vremenski šok, energetska kriza, prehrambena kriza in sodelovanje z naravo.

12 http://ec.europa.eu/research/conferences/2007/scar/report_en.htm.

13 Sporočilo Stalnega odbora za raziskave v kmetijstvu ESFRI: „Raziskovalne infrastrukture, ki so potrebne na področju raziskav v kmetijstvu“, 31. avgust 2005.

14 Centri za genetske in biološke vire, vključno z zbirkami za rastlinske in živalske bolezni – kmetijstvo, gozdarstvo in observatoriji za okolje – raziskovalna središče za človeško prehrano – napredne integrirane eksperimentalne zmogljivosti za nalezljive bolezni.

opredelili prihodnje potrebe in razvili nove modele upravljanja za učinkovito delitev infrastruktur na evropski ravni.

Na posebni spletni strani so tudi na voljo popolni in redno posodobljeni podatki o stanju nacionalnih sistemov za raziskave v kmetijstvu v vseh državah Stalnega odbora za raziskave v kmetijstvu[15].

3. KLJUČNI UKREPI ZA DOSEGANJE SKLADNEGA EVROPSKEGA PROGRAMA RAZISKAV V KMETIJSTVU

3.1. Na poti k trajnostnejšemu kmetijstvu na svetovni ravni

Medtem ko Komisija v svojem sporočilu ni posebej opredelila raziskovalnih področij za skupno načrtovanje programov, je bil vidik varnosti in proizvodnje hrane uporabljen kot primer na neformalnem zasedanju v Versaillesu. Razlog za to je dejstvo, da postaja vedno bolj očitno, da sta trajnostno upravljanje in uporaba bioloških virov pomembno družbeno vprašanje, ki se navezuje na številne medsebojno povezane izzive, vključno s podnebnimi spremembami, uničevanjem okolja, povpraševanjem potrošnikov in svetovno stabilnostjo.

Kmalu bomo v nevarnosti, da presežemo kritične meje, kar bi imelo daljnosežne posledice za vse ekosisteme in tako tudi za kmetijstvo in zanesljivost oskrbe s hrano. V skladu s tem mednarodni forum o podnebnih spremembah (IPCC) pričakuje, da se bo kmetijska proizvodnja v Afriki do leta 2030 zmanjšala za polovico, kar bo imelo resne posledice ne le za zanesljivost oskrbe s hrano in občutljivost šibkih regij, ampak tudi za svetovno varnost. Povečevanje cen fosilnih goriv lahko dolgoročno vpliva na povečevanje cen hrane, saj so vse faze proizvodnje, predelave in distribucije močno odvisne od nafte. Gojenje rastlin za pridelavo goriva in drugih industrijskih surovin ter s tem povezan premik v proizvodnji bi lahko imela resne posledice. Poleg tega se bo morala zaradi naraščanja števila prebivalstva in sprememb prehrambenih navad v nastajajočih gospodarstvih proizvodnja hrane povečati, kar lahko pomeni tveganje posledic za okolje, če vzpostavljeni sistemi ne bodo trajnostni.

Zato je nujno potrebno veliko boljše razumevanje gonilnih sil za tem procesom, da bo mogoče zmanjšati negativne učinke podnebnih sprememb in zavarovati vedno manjše zemeljske in vodne vire ter biotsko raznovrstnost. Za tak pristop bodo potrebne ustrezne raziskovalne zmogljivosti, prenos tehnologije in multidisciplinarne veščine s številnih ekonomskih, družbenih in ekoloških področij.

3.2. Nova prednostna področja za prihodnji program raziskav v kmetijstvu

Nastajajoči novi izzivi zahtevajo za prihodnji program raziskav v kmetijstvu usmerjene odzive z ustreznih prednostnih raziskovalnih področij.

Med procesom napovedovanja, ki ga je začel Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu, in v sklepih konference iz junija 2007 je bil poudarjen pomen številnih tem, kot so biotska raznovrstnost, ekološko kmetovanje, varnost hrane, zanesljivost oskrbe s hrano na svetovni ravni, integracija okoljskih tehnologij, biotehnologija, nove živalske bolezni, pa tudi novi rastlinski zajedavci in bolezni. Poleg tega je bilo opozorjeno, da stična točka med

[15] http://ec.europa.eu/research/agriculture/scar/index_en.cfm.

kmetijstvom, podnebnimi spremembami in energetiko pomeni velik družbeni izziv, ki mora imeti pomembnejšo vlogo pri prihodnjih raziskovalnih programih.

Ta trend je močno podprl Evropski svet 20. junija 2008[16], ki je navedel, da si je treba „*prizadevati za inovacije, raziskave in razvoj kmetijke proizvodnje, zlasti da se povečajo njena energetska učinkovitost, rast produktivnosti in sposobnost prilagajanja podnebnim spremembam*“.

- ***Podnebne spremembe*** so ena glavnih groženj za trajnostni razvoj in predstavljajo enega največjih okoljskih izzivov, saj imajo negativne učinke na svetovno gospodarstvo, zdravje in socialno varnost. Podnebne spremembe lahko vplivajo na pridelek, živinorejo in lokacijo proizvodnje. Lahko imajo tudi pomembne posledice za dohodek kmetij, rabo zemlje in podeželsko gospodarstvo v nekaterih delih Evrope. Tveganja podnebnih sprememb aktivno obravnava tudi „zdravstveni nadzor“ SKP, postala pa so tudi vprašanje evropskih nacionalnih raziskovalnih programov, ki proučujejo izboljšane kmetijske prakse, ki bodo pripomogle k temu, da se kmetijski sektor prilagodi in ublaži vplive kmetijstva na podnebje. V tej povezavi sta tudi postala jasna kompleksnost in pomen stalnih raziskav praks upravljanja z zemljo pri ohranjanju ali povečevanju ravni organskih snovi v zemlji v celotni EU. Organske snovi v zemlji imajo pomembno vlogo pri kroženju ogljika, pa tudi pri izboljšanju rodovitnosti in strukture zemlje ter povečanju zadrževanja vode, s čimer zagotavljajo odpornost na vremenske obremenitve. Komisija je v svoji zeleni knjigi „*Prilagajanje podnebnim spremembam v Evropi – možnosti za ukrepanje EU*“ navedla, da se v skoraj vseh državah članicah pojavljajo politike prilagajanja in da je ključnega pomena izmenjava izkušenj, pridobljenih z zgodnjimi prilagoditvenimi ukrepi in rezultati raziskav.

- ***Energetika:*** Na svetovni ravni se povečuje povpraševanje po hrani in alternativnih virih energije iz biomase. Vodni in zemeljski viri so omejeni, zaradi slabšanja kakovosti zemlje in naraščajočih temperatur pa se zmanjšuje rodovitnost zemlje. Ta izziv zahteva razvoj kmetijskih tehnologij ter prilagoditev energetske in kmetijske politike, ob podpori ustreznih raziskovalnih podpornih ukrepov na stični točki med kmetijstvom in energetiko. Posebno pozornost je treba posvetiti učinkom biogoriv in proizvodnje biomase na kakovost vode, organske snovi v zemlji in biotsko raznovrstnost.

Podnebne spremembe in vprašanja v zvezi z energijo v povezavi s kmetijstvom je Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu v okviru dejavnosti napovedovanja dejansko določil za prednostna področja. Navedel je tudi, da na tem področju obstaja velika vrzel pri usklajevanju raziskav na evropski ravni. Vzpostavljata se dve delovni skupini za sodelovanje, ki se bosta ukvarjali s temi vprašanji, obe pa vključujeta več kot 20 evropskih držav. Prva delovna skupina bo proučevala, kako podnebne spremembe vplivajo na kmetijstvo in kako se lahko kmetijstvo učinkovito prilagodi za blažitev teh učinkov. Druga delovna skupina se bo osredotočila na stično točko med kmetijstvom in energetiko v širšem celostnem smislu, od znanstveno-tehnoloških izzivov pri proizvodnji biomase in bio-energije, do vplivov na industrijskem, ekološkem, družbeno-ekonomskem in podeželskem področju.

[16] Sklep predsedstva št. 28 Evropskega sveta, 20. junij 2008.

3.3. Povečanje proizvodnje in izmenjava znanja na področju kmetijstva v Evropi

Zaradi vedno večjih izzivov, s katerimi se soočata agroživilski sektor in podeželje v Evropi, je potreben pregled povezav med pridobivanjem znanja in njegovo uporabo za spodbujanje inovacij, kot je jasno razvidno iz sklepov procesa napovedovanja in konference iz junija 2007.

Raziskave bi lahko imele pomembnejšo vlogo, če bi bili različni udeleženci (kmeti, raziskovalci, svetovalne službe, potrošniki, zasebni sektor, civilna družba, oblikovalci politik) bolj vključeni v dejansko določanje programov in če bi postali del raziskovalnega procesa prek ukrepov, kot so inovacijska omrežja. Hkrati morajo raziskave v kmetijstvu postati bolj inovativne, najti pa morajo tudi način, kako v sektor privabiti „najboljše“ znanstveno in tehnološko osebje.

Delavnica „*Povečanje povezav med znanjem in inovacijami v Evropi*“, ki je potekala 6. in 7. oktobra 2008 v Angersu, je zagotovila priložnost za opredelitev ključnih značilnosti evropskega sistema znanja na področju kmetijstva. Na delavnici se je ponovno proučila organizacija povezav med znanjem in inovacijami v Evropi, analizirali so se razlogi in argumenti za tako organizacijo ter kako lahko izmenjane izkušnje, pridobljene pri pomembnih reformah v več evropskih državah, vodijo k potencialno „najboljšim praksam“.

Komisija namerava Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu izkoristiti za opredelitev struktur za znanje na področju kmetijstva v vseh državah članicah, da bi v končni fazi vzpostavila ustrezno delovno skupino za sodelovanje.

V tej povezavi je Evropska mreža za razvoj podeželja, kot je določena v členu 67 Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005, ustrezen forum za obravnavo prenosa tehnologije v okviru boljšega izvajanja programov za razvoj podeželja. Komisija proučuje možne načine za vključitev „raziskav in inovacij“ v program mreže, zlasti v seminar, ki bo potekal leta 2009 in bo osredotočen na inovacije za reševanje novih okoljskih izzivov.

Ker bodo svetovalne službe in službe za razširjanje verjetno imele pomembno vlogo pri razvoju kakršnega koli prihodnjega evropskega sistema znanja na področju kmetijstva, namerava Komisija poleg tega ugotovitve Stalnega odbora za raziskave v kmetijstvu upoštevati v svojem poročilu o sistemu za svetovanje kmetijam, ki ga mora predložiti Svetu do leta 2010.

3.4. Konsolidacija skupnega načrtovanja raziskovalnih programov za boljše upravljanje evropskega agroživilskega sistema

Na podlagi sheme ERA-NET so začele države članice ponovno proučevati prej izolirane nacionalne pristope k novim čezmejnim izzivom na vseh raziskovalnih področjih. Poleg tega je Komisija v svojem sporočilu „*K skupnemu načrtovanju programov za raziskave*“ predvidela nov zagon za bolj strateški pristop k usklajevanju in sodelovanju pri načrtovanju programov javnih raziskav znotraj ERP.

Svet proučuje ta novi pristop in bo sprejel odločitev glede postopka za opredelitev raziskovalnih področij, ki so primerna za prihodnje pobude za skupno načrtovanje programov. V tem oziru sta bila na neuradnem zasedanju Sveta za konkurenčnost, ki je potekal 17. julija 2008 v Versaillesu, hrana in kmetijstvo navedena kot eden od štirih glavnih izzivov, s katerimi se sooča sedanja družba.

Za Stalni odbor za raziskave v kmetijstvu, ki se je izkazal za dejanski referenčni okvir za bolj usklajen pristop k načrtovanju javnih raziskav v kmetijstvu, je bilo tudi navedeno, da ima lahko pomembno vlogo pri novih procesih načrtovanja programov.

Razvoj učinkovitega in usklajenega dolgoročnega načrtovanja programov na področju raziskav v kmetijstvu mora temeljiti na skladni strategiji in organizacijskem okviru, ki bo omogočal redna posvetovanja vseh udeležencev pri raziskavah kot del širšega ljubljanskega procesa za upravljanje ERP.

V skladu s tem je mogoče strateško vlogo Stalnega odbora za raziskave v kmetijstvu nadalje okrepiti, tako da lahko postane telo za strateški nadzor nad različnimi prizadevanji vseh evropskih teles za javne raziskave na področju kmetijstva. Lahko tudi olajša dialog s stranmi, udeleženimi pri tehnoloških platformah, ki sodelujejo pri opredeljevanju skupnih vizij in strateških programih na podobnih raziskovalnih področjih.

3.5. Razvoj mehanizmov za spremljanje napovedi

Dolgoročne programe raziskav, ki temeljijo na skupnih vizijah in ciljih, je treba razviti s strateško kombinacijo analitičnih orodij, kot so prognostične študije, kolektivno strokovno znanje in kartiranje raziskovalnih zmogljivosti, dati pa morajo na dokazih temelječe rezultate, ki bodo v vodilo politiki raziskav v kmetijstvu.

Izkušnje, pridobljene v procesu napovedovanja Stalnega odbora za raziskave v kmetijstvu, so pokazale, kako pomemben in nujno potreben je sistem zgodnjega opozarjanja, ki oblikovalcem politik in raziskovalcem omogoča, da jasno predvidijo izzive in probleme, s katerimi se bomo mogoče soočali v naslednjih letih, ter predlagajo načine, kako jih reševati.

Zasnova tega mehanizma se nadalje razvija, da se preverita ustreznost in veljavnost predhodnih in novih prognostičnih študij, zagotovil pa bo sistematičen pristop k opredeljevanju potencialnih groženj, priložnosti in verjetnega pomembnejšega prihodnjega razvoja ter njihovih posledic za program ERP. Poudaril bo tudi morebitne posledice tega razvoja za prihodnjo usmerjenost raziskovalne politike na evropski ravni in ravni držav članic.

Mehanizem je trenutno v eksperimentalni pripravljalni fazi. Vzpostavljena je bila strokovna skupina svetovalcev, katerih naloga je posodobitev prve prognostične študije ter opredelitev kazalnikov in meril, ki so lahko osnova za redne preglede dolgoročnih izzivov in ciljev.

3.6. Odgovornosti Evrope v globaliziranem svetu

V svetu, katerega število prebivalstva naj bi do leta 2050 doseglo okrog 9 milijard in ki je gospodarsko vedno bolj integriran ter pod vplivom podnebnih sprememb in uničevanja okolja, postaja trajnost kmetijstva vprašanje, ki bo imelo neposreden (npr. prek cen hrane) in posreden učinek (npr. prek migracij) v EU, pa tudi v vseh regijah po svetu. Prihodnja trajnost kmetijstva v Evropi ter v državah v razvoju in v nastajajočih gospodarstvih je v veliki meri odvisna od stabilnosti ključnih virov, kot so kmetijska zemljišča, voda in delujoči ekosistemi. Evropske raziskave imajo možnosti in obveznost, da prispevajo k povečevanju razumevanja zapletenega medsebojnega vplivanja ustreznih faktorjev.

Drug večji dejavnik, ki prispeva k povečevanju stopnje skladnosti raziskav v kmetijstvu v državah v razvoju in v nastajajočih gospodarstvih, pa tudi v evropskih državah, je naraščajoči pomen raziskovalnih področij, kjer ni več znanstveno utemeljenega razlikovanja med severom

in jugom. Na tej podlagi je treba razviti bolje integrirano evropsko politiko raziskav v kmetijstvu, ki bo obsegala tudi mednarodno sodelovanje, Komisija pa jo mora podpirati.

Zato je treba v skladu z novim sporočilom Komisije o strateškem evropskem okviru za mednarodno sodelovanje na področju znanosti in tehnologije[17] okrepiti sinergije med politikami na področju raziskav v kmetijstvu v Evropi in zunaj nje. Zlasti je treba izboljšati sinergije med politikami raziskav EU in držav članic na eni strani ter zunanjimi politikami, na primer politiko razvojne pomoči in sosedsko politiko, na drugi strani. Poleg tega mora Evropa prevzeti vodilno vlogo pri določanju svetovnega programa raziskav in razvoja v kmetijstvu v sodelovanju z mednarodnimi organizacijami (agencije ZN, Svetovna banka, OECD, G8) in multilateralnimi organizacijami (Afriška unija, ASEAN, Mercosur) ter skupaj s telesi, vključenimi v svetovne raziskave v kmetijstvu, kot sta GFAR[18] in CGIAR[19].

V povezavi s tem je mogoče mednarodno nalogo in vodilno vlogo Stalnega odbora za raziskave v kmetijstvu nadalje okrepiti s prispevki Evropske pobude za kmetijske raziskave za razvoj[20], ki mora okrepiti svojo usklajevalno vlogo v povezavi s podporo Skupnosti in držav članic raziskavam v kmetijstvu, usmerjeno v potrebe držav v razvoju in držav z nastajajočimi gospodarstvi, ter s prispevki tekočih programov ERA-NET, na primer *ERA-ARD*.

---

17 COM(2008) 588 konč., 24.9.2008.

18 Svetovni forum za raziskave v kmetijstvu.

19 Posvetovalna skupina za mednarodne raziskave v kmetijstvu.

20 COM(97) 126, „Evropska pobuda za kmetijske raziskave za razvoj“.